ДО
НАУЧНОТО ЖУРИ
ЗА ЗАЩИТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД
НА г-н АНГЕЛ ЙОРДАНОВ ШОПОВ
ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА НАУЧНАТА СТЕПЕН
„ ДОКТОР ПО ПРАВО”

СТАНОВИЩЕ
за дисертационния труд на АНГЕЛ ЙОРДАНОВ ШОПОВ –задочен докторант по Гражданско и семейно право (шифър 05.05.08.) в Института за държавата и правото при БАН на тема „ГРЕШКАТА КАТО ОСНОВАНИЕ ЗА УНИЩОЖАЕМОСТ НА ДОГОВОРИТЕ” за придобиване на образователната и научна степен „ ДОКТОР ПО ПРАВО”

от проф. д-р юрид.н. Васил Мръчков

I. Общи бележки

1.Темата на дисертационния труд е сполучливо избрана.”Грешката” като основание за унищожаемост на договорите е класически проблем от общата част на гражданското право. Тя не е загубила и днес своето научно и практическо значение . А до сега не е била предмет на самостоятелно монографично изследване българската гражданскоправна литература.

2. „Грешката” в правото е благодатна тема за научно изследване.Натоварена е с богата история и разкрива широк простор за историко-правни и сравнително-правни анализи.Намира приложение и в другите отрасли на гражданското право-облигационно, търговско, застрахователно,вещно и др., както и в отрасли вън от гражданското право-наказателно(чл.14 НК), трудово (чл.272, ал.1,т.2 КТ) и др. Тя изисква научен поглед и върху други клонове на научното знание- философия, психология, логика, социология и др.

3. Дисертационният труд е в обем на 237 страници, разпределени в Увод, 4 глави с 14 параграфа и Заключение. Дисертацията съдържа и библиография в обем от 10 страници с 79 заглавия на кирилица и 86 на латиница (предимно на френски, италиански, немски и английски езици).

4.Представеният автореферат от 31 страници отразява вярно съдържанието на дисертационния труд.

II.Положителни качества и приноси

А. Положителни качества

А. Дисертационният труд съдържа **редица положителни качества**. Ето по. важните от тях:

1. Изследването се основава на задълбочено проучване на законодателството и литературата за грешката в Древна Гърция, Древния Рим,Средновековието и приноса на канониците, и периода след Френската революция – във Френския Граждански кодекс- 1804 г., Италианския граждански кодекс- 1865, 1942 г., Германския граждански кодекси от 1896 г. др.), както и действащото гражданско законодателство на европейските държави с развити правни системи по изследвания проблем (с. 49-68). Това

изложение не е самоцелно, а целенасочено към вникване в същността на грешката по националната уредба в чл.27 и 28 ЗЗД (с.49-68, 86-88).

2. Дисертационният съдържа интересни сравнителноправни анализи.Те съпътстват цялото изложение и са сполучливо вплетени в него.Такива са например изложенията относно съществената грешка и грешката в субстанцията, относно елементите от фактическия състав на грешката, видовете грешки и др. (с.92-96,106-149, 154-207 и др.).

3. Дисертационният труд свидетелства за задълбоченото познаване на българската цивилистична литература по въпросите на грешката в периода преди Втората световна война (професорите и подпомага Венелин Ганев, Любен Диков, Иван Апостолов и др.) след нея (на професорите Любен Василев, Александър Кожухаров, Витали Таджер, Мария Павлова и др.). Дисертантът не пропуска случай да се позове на тях като изрази подкрепата си или спокойно, почти свенливо, но аргументирано да изрази несъгласие с тях.

4. Като цяло споделям възприетата от дисертанта структура на дисертационния труд. Изложението се движи логично от „общото" - пороците на волята (гл.I, § 1-4, с. 3-44) към частното – грешката, понятието за нея, релевантната грешка и видовете грешки (гл.II, III и IV-§ 1, с. 45-207), за да стигне накрая до унищожаемостта на договорите поради грешка и нейното отграничаване от отговорността за недостатъци (гл.IV, § 2, 207-229).

5. Дисертационният труд показва добрата чуждоезикова подготовка с ползването на чуждестранна литература на френски, италиански, немски, и английски езици по темата. Данни за това се съдържат буквално на всяка страница (с.46,47,49,51, 102,147,152 225 и други). В днешните условия, когато английският език се е превърнал в модерния латински език за общуване, континенталните европейски езици продължават да имат особено важно значение в областта на гражданскоправната наука.

6.Изложението и особено изложението в гл.II III и IV с.49-229) показват умението на дисертанта да прониква в съдържанието на законовите разпоредби, да извлича правните проблеми, да анализира различни правни хипотези, да изгражда правни конструкции, да вниква в съдържанието на специфичните правни понятия, да ги подлага на детайлен юридически анализ, което свидетелства за успешно извървян път в школуване на правното мислене и точност в юридическото изразяване и възходящо научно развитие на дисертанта.

7. Дисертационният труд е написан на добър български юридически език с ясна мисъл и натрупан опит в писменото изразяване. Трудът се чете леко и от него читателят получава нови знания по гражданско право.

Б. Научни приноси

1. Дисертационният труд е първото по рода си монографично изследване на грешката като основание за унищожаемостта на договорите. До сега „грешката" е била предмет на изследване предимно в университетски учебници по обща част на гражданското право, като част от основанията за унищожаемост на договорите,поради което й е отделено по-скромно място. Трудът показва множеството интересни правни въпроси, които „грешката" поставя в договорното право.

2. Приносен момент, според мен, е обстойното и задълбочено извеждане на грешката от общото учение за волята и от правното понятие за

волеизявлението и от пороците на или във волята. И грешката е най-важния порок на(във) волята като основание за унищожаемост на договорите по чл.27 и чл.28 ЗЗД (гл.I, с.3-25).

3. Центърът на научното изследване е правното понятие за грешката. Дисертантът структурира понятието за грешка, т.е. идентифицира и подрежда неговите съставни елементи-заблуждението и убеждението,като психически преживявания, които се отнасят до елементите от фактическия състав на договорите, подлага на обстоен правен анализ всеки от неговите три съставни елемента и относимостта на грешката като съвкупност от тях към **сключването** на договора, а не към другите „времеви" моменти от действието на договорното правоотношение между страните като изпълнение или неизпълнение, прекратяване на договора и т.н.(гл.III, с.86-153).

4. Логично следващата гл.IV анализира **видовете** грешки по българското гражданско право по правния им „обект": в предмета на договора, в лицето, в стойността и в пресмятането, в мотивите и др. Дисертантът не спира до тук. Той продължава изследването си като анализира всеки от видовете грешки (гл. IV, с.154-208). Такъв обстоен анализ на видовете основни грешки, струва ми се, досега не е правен в българската цивилистична литература.

5. Дисертационният труд проследява особеностите в нейното приложение в отделни видове облигационни договори като:договора за гледане и издръжка (с.122-127); договора за продажба за наследство (с.127-128),договора за банков кредит (с.175), договора за дарение (с.175-176) и др. Особен интерес представлява и изложението относно грешката в застрахователните договори.След като приема, че при алеаторните договори грешката –порок като основание за унищожаемост е поначало неприложима (с. 129-133), авторът анализира и обосновава нейната приложимост като основание за унищожаемост спрямо алеаторните договори, които имат в съдържанието си комутативни престации (с.131-134).

6. Докторантът не се задоволява само с правнодогматичното тълкуване на релевантните законови разпоредби (чл.27 и 28 ЗЗД), а е проучил и използвал за целите на правното си изследване научна литература за евристичното значение на знанието и незнанието, за убеждението и заблуждението по философия , психология, логика, социология на правото и др. (с. 17-19,24-25,69-70,111-112,139-140 и др.). Това прави по-пълно и научно по-убедително изложението в дисертационния труд.

III. Критични бележки и спорни въпроси

1.На фона на предметното изложение, което като цяло съдържат глави I.-IV от дисертационния труд и особено глави III-IV проличава известна бедност на Увода(с.1-2) и Заключението(с.230-237). Заключението в сегашния си вид е резюме на съдържанието. Предназначението на заключението е да обобщи и синтезира ключовите проблеми на изследването.То показва способността за обобщения.

2. На дисертанта трудно се отдават кратките заглавия. Неговите вътрешни заглавия са дълги описателни и обхващат обикновено по 2-3 реда: гл.I, заглавието й и § 4; гл.II, заглавието й и § 1 и 3, гл.III- заглавието й и § 2,3 и 4; гл.IV-заглавието й и § 1 и т.н. Заглавието, затова е заглавие,за да бъде кратко. Колкото е по-дълго, то е толкова е по- непълно.

3.Структурата на работата в 4 глави,макар и като цяло сполучлива (вж.по-горе I, т.3), у мен предизвиква известни резерви. Смятам, че глави I и II би било по- добре да разменят местата си , а вътре в гл.II, § 2-да стане § 1, а § 1- § 2. Струва ми се,че това подреждане отговаря в по-голяма степен на логиката на познанието от историческото развитие към действащото право.

4. Относно грешката в съществените качества в предмета на договора и съществените качества по чл.28, ал.1,изр.1 ЗЗД авторът приема, че двете понятия са синоними,следвайки становищата във френската правна доктрина и съдебна практика. Изложението повдига две бележки. Първата е езикова, но с правни последици.Струва ми се, че българският превод на френското словосъчетание „ Qualités substantielles" е „същностни", „съдържателни" качества, а не съществени качества (Qualités essentielles"). Смятам, че разликата между двете понятия е в нюансите. „Същностните" качества са свързани със субстанцията, с веществото, материята,от която е съставен предмета на договора (злато или сребро, желязо или олово и т.н. А „съществените" – със съдържанието на предмета на престацията: желязо- но какво-стомана,чугун или ламарина, злато-но от колко карата 10,14 или 24 и т.-н.Впрочем всяко същностно качество е и съществено по смисъла по чл.28, ал.1,изр.1, но не всяко съществено качество е съдържателно (субстанциално).

5.Интересното и задълбочено изложение на структурата и съставните елементи на грешката като порок на волята и особено на заблуждението и убеждението, като нейни същностни белези (с.104-120 и др.) поставят,струва ми се, въпросът: дали не може да се обособи един трети „волеви" елемент в нейния състав, а имено „решимостта" да се обективира несъзнаваното, макар и неправилно знание в заблуждението и убеждението? Нали обективирането волята става волеизявление на страната, изпаднала в грешка? „Волеизявлението", което и с неговото оригинерно изразяване на немски език – Willenserklaerung, въведено от великия Савини и особено сполучливо преведено на български език с „волеизявление" изразява тази основна правна идея в неговото съдържание.

6. Една последна бележка се отнася до грешката в пресмятането (с.181-184). Споделям крайното становище на дисертанта. Това е общ проблем на правото- на трудовото право (чл.272, ал.1,т.3 КТ) и др. Във всички уредби на грешката в правото, прави впечатление „снисходителното" и „извинително" отношение на законодателя към грешката . Мисля, че законодателя има съображения за това. Добре би било авторът да поразсъждава върху тях и да ги изложи накратко с оглед на чл.28,ал.2 ЗЗД,в който този вид грешка, грешката не е основание за унищожаемост на договора.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ: дисертационният труд „ГРЕШКАТА КАТО ОСНОВАНИЕ ЗА УНИЩОЖАЕМОСТ НА ДОГОВОРИТЕ" на гл.асист. АНГЕЛ ЙОРДАНОВ ШОПОВ е задълбочено монографично изследване на важен проблем на гражданското право, което съдържа съществени научни и научно приложни приноси в българската правна литература. Ето защо на основание чл.6, ал.3, чл.9, 10 и 11 от Закона за развитието на академичния състав в Република България с пълно убеждение подкрепям предложението на автора да бъде дадена образователната и научната степен „ДОКТОР ПО ПРАВО."

17 февруари 2013 г. проф.д-р юрид.н. Васил Мръчков